

CRÒNICA DE LA JORNADA SOBRE ELS REPTES ACTUALS DEL DRET DE LA PERSONA, CELEBRADA A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA EL 21 DE JUNY DE 2013

El passat 21 de juny va tenir lloc a la Sala de Vistes de la Facultat de Dret de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) la Jornada sobre els Reptes Actuals del Dret de la Persona, organitzada a través del projecte «Nova configuració de la persona física. Revisió de les condicions personals, familiars i patrimonials. El principi de no-discriminació (DER 2010-17949)», del qual formen part alguns professors de la UAB.

La Jornada va començar amb la presentació d'aquesta per part del degà de la Facultat de Dret, el doctor J. M. de Dios, professor titular de dret internacional privat de la UAB, que va felicitar el grup d'investigació per la seva tasca i va celebrar la publicació del *Tratado del derecho de la persona*, que considera que esdevindrà una obra de referència en l'estudi del dret de la persona.

A continuació va tenir lloc la primera ponència, a càrrec de la doctora Teodora Torres García, catedràtica de Dret Civil de la Universitat de València, i titulada «La configuració de la incapacitació». La ponent va centrar la seva exposició en els efectes que ha tingut la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, de 13 de desembre de 2006,¹ en la legislació espanyola.²

La ponent va afirmar que la discapacitat no és el mateix que la incapacitat: són dos sistemes diferents de protecció de les persones físiques. Segons la doctora Torres, no es pot afirmar que la incapacitació vagi en contra dels principis constitucionals, perquè es tracta d'una institució que no intenta igualar totes les persones, sinó que significa una sèrie de mesures de protecció de la dignitat de la persona amb vista a la no-discriminació. La incapacitació no és una mesura de protecció patrimonial, sinó que és una protecció de la persona (art. 10.1 i 14 CE). El fet de ser incapacitat no comporta la privació de cap altre dret de la personalitat o dret fonamental, sens perjudici que l'exercici d'aquests drets sigui susceptible de limitació com a conseqüència d'un procés d'incapacitació. A més, d'acord amb la jurisprudència del Tribunal Consti-

1. Instrument de ratificació de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, de Nova York, de 13 de desembre de 2006 (*Boletín Oficial del Estado* [BOE], núm. 96 [21 abril 2008]).

2. Llei 1/2009, de 25 de març, de reforma de la Llei de 8 de juny de 1957, sobre el Registre Civil, en matèria d'incapacitacions, càrrecs tutelars i administradors de patrimonis protegits, i de la Llei 41/2003, de 18 de novembre, sobre protecció patrimonial de les persones amb discapacitat i de modificació del Codi civil, de la Llei d'enjudiciament civil i de la normativa tributària amb aquesta finalitat (BOE, núm. 73 [26 març 2009]). Vegeu la Llei 26/2011, d'1 d'agost, d'adaptació normativa a la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (BOE, núm. 184 [2 agost 2011]).

tucional,³ la incapacitació no és un únic sistema de protecció, sinó que es pot configurar en diferents sistemes segons el seu grau d'intensitat: la incapacitat, la curatela o incapacitat parcial (sistema de suports puntals), i la discapacitat en persones no incapacitades.

La ponent va finalitzar l'acte afirmant que l'ordenament jurídic considera l'incapacitat com una persona amb capacitat jurídica; per tant, pot dur a terme actes tan importants com el matrimoni, atorgar testament o ser part en determinants contractes. Les disposicions de la Convenció de Nova York no poden modificar els conceptes tan tradicionals de *capacitat jurídica* o *capacitat d'obrar* i seria inconstitucional suprimir o restringir la capacitat jurídica, que està íntimament unida a la personalitat jurídica. S'ha de tenir en compte que la persona discapacitada és una persona amb la seva capacitat jurídica i amb plena capacitat d'obrar sempre que no hagi estat sotmesa a un procés d'incapacitació. La reforma d'aquest sistema de protecció de les persones haurà de tenir en compte aquests límits i que el discapacitat és una persona, i també que l'ordenament jurídic l'ha de protegir.

Tot seguit la doctora María del Carmen Gete-Alonso y Calera, catedràtica de la UAB, va presentar el *Tratado del derecho de la persona*, elaborat, entre altres juristes investigadors, pels ponents i pels membres de la direcció de la Jornada. El *Tratado* està publicat per l'editorial Civitas i consta de dos volums. La raó de la seva presentació en aquesta Jornada era fer un petit homenatge i poder manifestar públicament que aquesta obra està dedicada a la doctora Rosario Valpuesta Fernández, catedràtica de Dret Civil de la Universitat Pablo de Olavide, la qual malauradament no va poder veure el final de l'obra tot i que hi va participar activament i en va ser una gran impulsora.

La següent ponència, «Els drets de la personalitat», va ser a càrrec de la doctora María Paz García Rubio, catedràtica de Dret Civil de la Universitat de Santiago de Compostel·la, i va tractar sobre quins són els drets de la personalitat i la seva relació amb els drets fonamentals. Que determinats drets de la personalitat també tinguin el caràcter de dret fonamental significa que requereixen una llei de caràcter orgànic per al seu desenvolupament normatiu i que són susceptibles de la interposició d'un recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional.

Seguidament l'exposició es va centrar en l'anàlisi de dos caràcters inherents de la personalitat: la indisponibilitat i l'extrapatrimonialitat. Respecte de l'extrapatrimonialitat, la ponent va defensar que els drets de la personalitat tenen una doble faceta: la patrimonial i l'extrapatrimonial. Ara bé, ambdues facetes no són separables ni diferenciables, formen part del mateix dret i tenen la mateixa protecció del dret civil i dels drets fonamentals. A més, cada cop tenen més rellevància els aspectes patrimonials dels drets de la personalitat.

D'altra banda, en fer referència al caràcter indisponible dels drets de la personali-

3. Sentència del Tribunal Constitucional 174/2002, de 9 d'octubre (RTC 2002/174).

tat, García Rubio va defensar que tant des del punt de vista *inter vivos* com des del punt de vista *mortis causa* aquests drets són disponibles. Els drets de la personalitat poden ser objecte de negocis jurídics. Així, en molts casos la cessió d'un dret de la personalitat equival a un consentiment contractual irrevocable i que haurà de complir-se en els seus propis termes. La ponent va considerar que no és lògic que el sistema jurídic protegeixi la possibilitat de revocar el consentiment perquè es tracta d'un dret indisponible quan el que realment es pretén és defraudar les expectatives del seu contracte per a aconseguir, per exemple, un benefici major amb un nou contractant. Per tant, segon la doctora García, ens trobem davant del dret de contractes, el qual s'haurà d'adaptar a aquest peculiar objecte que són els drets de la personalitat. D'altra banda, des del punt de vista de la disponibilitat dels drets de la personalitat *mortis causa*, la ponent va considerar que ens trobem amb una llacuna legal quan el que es du a terme no és una violació d'un dret de la personalitat, sinó una gestió o explotació econòmica d'un dret de la personalitat. En aquests casos s'està produint un enriquiment d'un dret de la personalitat d'una persona que ja ha mort. La ponent creu que és legitimada activa per a exercitar aquesta acció per a recuperar aquells lucre la persona que el causant hagi nomenat a aquest efecte o bé els seus hereus.

La sessió de la tarda va tractar sobre el dret a la vida i a la integritat. La primera ponència va ser a càrrec del doctor Francisco Oliva Blázquez, professor titular de la Universitat Pablo de Olavide, i es va titular «El dret a la vida (art. 15 CE)». El ponent va centrar la seva exposició en l'ideal de la mort digna, entesa no com un fet puntual, sinó com un procés. Actualment en la nostra societat hi ha un debat obert sobre quin és l'ideal de la mort digna, fonamentalment per dos motius: *a)* l'envelliment progressiu de la població com a causa de l'aparició de determinades malalties degeneratives en les quals la dignitat de les persones es pot veure afectada negativament; *b)* la tecnificació de la medicina i la consegüent possibilitat d'allargar artificialment la vida de les persones.

En la mort, atès que es tracta d'un procés, ha de respectar-se un principi essencial: el respecte de l'autonomia de la voluntat i el respecte de la dignitat. Catalunya (art. 15.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya)⁴ i Andalusia (art. 20 de l'Estatut d'autonomia d'Andalusia)⁵ han estat les comunitats autònomes pioneres en el reconeixement d'aquest dret.

Així, segons el ponent, l'ideal d'una mort digna consta de tres elements que reforcen la protecció de la dignitat de la persona en el procés de la mort: 1) el reforçament de l'autonomia de la voluntat a través de la declaració de voluntat vital anticipada o testament vital i del reconeixement del dret a oposar-se a un tractament mèdic o a reti-

4. Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 (BOE, núm. 172 [20 juliol 2006]).

5. Llei orgànica 2/2007, de 19 de març, de reforma de l'Estatut d'autonomia d'Andalusia (BOE, núm. 68 [20 març 2007]).

rar-lo; 2) el reconeixement com un deure jurídic de la limitació de l'esforç terapèutic, i 3) l'extensió del dret a rebre cures pal·liatives, també conegut com el dret a no patir.

Finalment, la Jornada va finalitzar amb la ponència de la doctora Judith Solé Resina, professora titular de Dret Civil de la UAB, «Els drets en l'àmbit de la salut». La doctora Solé va començar la seva intervenció afirmant que els principis rectors de les normes que regulen els drets de la personalitat en l'àmbit de la salut garanteixen que el pacient rebi la informació adequada i configuren el pacient com el protagonista de totes les decisions sobre la seva salut. El consentiment informat es requereix per a ser sotmès a qualsevol tipus d'intervenció o tractament mèdic. L'exigència d'aquest consentiment informat es fonamenta en dos principis bàsics: *a)* tota actuació en l'àmbit de la salut requereix, amb caràcter general, el consentiment del pacient; *b)* tot pacient té dret a negar-se a rebre un tractament o a sotmetre's a una intervenció mèdica, menys en les excepcions previstes en la llei (existència de riscos per a la salut pública i existència d'un risc immediat greu per a la integritat física o psíquica del pacient, o bé impossibilitat d'aconseguir el seu consentiment).

La segona part de la ponència es va centrar en l'anàlisi de l'exercici d'aquest dret per part de menors d'edat. En el cas dels menors d'edat, la capacitat de prestar el consentiment informat es gradua: a partir dels setze anys no es requereix l'actuació del representant i entre els dotze i els setze anys s'ha d'atendre la capacitat natural de discerniment del menor (art. 9.3 de la Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica).⁶ La ponent va convidar a la reflexió que, tot i que es tracta d'un dret personalíssim, les lleis preveuen clarament l'exercici per mitjà de la representació en aquests supòsits. Prenent com a referència aquesta reflexió, la ponent va cloure l'exposició posant de manifest que quan els menors d'edat són competents, d'acord amb la llei, per a consentir sobre la seva salut, aquesta declaració de voluntat no pot ser substituïda per la dels seus representants legals. És l'equip mèdic, si considera que el consentiment és contrari als interessos del menor o a la seva salut, qui pot sol·licitar a l'òrgan judicial autorització per a dur a terme la intervenció o el tractament. Així, doncs, en aquests casos no s'accepta la prestació del consentiment per mitjà de la representació.

Maria Planas Ballvé

Doctoranda

Universitat Autònoma de Barcelona

6. BOE, núm. 274 (15 novembre 2002).